

УДК 342.9

*А. С. Смик
аспірант**Харківського національного університету внутрішніх справ***ДО ХАРАКТЕРИСТИКИ ПРИНЦИПІВ АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ МЕДИЧНОГО ОБСЛУГОВУВАННЯ ПОЛІЦЕЙСЬКИХ**

Постановка проблеми. Протягом багатьох століть серед науковців точились дискусії про те, що саме є першоосновою права, тобто, джерелом його походження. Значний проміжок часу панувала загальна думка про релігійну основу права, адже саме релігія завжди мала базовий характер у контексті регулювання суспільних відносин. Надалі уявлення про основу права змінилась. Все більшої уваги вчені почали приділяти саме ідеї, як «наріжного каменю» розвитку юридичного сектору будь-якої держави. На сьогоднішній день подібне трактування є домінуючим у юридичній теорії. Концепція про те, що право – це, у першу чергу, ідея або ж уявлення суспільства про правильне/належне, розчинюється у проблемі правових принципів, які становлять основу будь-якого юридичного явища, у тому числі адміністративно-правового регулювання медичного обслуговування поліцейських.

Стан дослідження проблеми. В рамках написання статті використано науковий досвід вчених, які досліджували теоретико-юридичний стан та особливості категорії «принцип», зокрема, Т.А. Ковача, Д.А. Ковалева, В.Д. Ткаченко, О.В. Петришина, М.В. Цвіка, А.Н. Чуракова, А.Л. Захарова, Н.А. Громова, В.В. Ніколайченко, В.Н. Карташова, В.М. Ведяхіна та інших. Разом із тим, незважаючи на чималу кількість наукових здобутків, в юридичній літературі відсутні комплексні дослідження, присвячені проблемі принципів адміністративно-правового регулювання медичного обслуговування поліцейських.

Мета статті полягає у тому, щоб охарактеризувати принципи адміністративно-правового регулювання медичного обслуговування поліцейських.

Виклад основного матеріалу. Розуміння принципів за окресленим вектором наукового дослідження логічно потребує дослідження їх загального змісту. Так, слово принцип має такі словникові значення: основна особливість устрою, дії механізму, пристрою, тощо; основне, вихідне положення якої-небудь системи; внутрішня переконання у чому-небудь, головна норма поведінки, точка зору на що-небудь [1, с. 141].

У правовій літературі принципи права, зокрема на думку С.Н. Братуся, Т.А. Ковача та Д.А. Ковалева – це такі відправні ідеї існування права, що виражають найважливіші закономірності й основи

даного типу держави і права, є однопорядковими із сутністю права і складають його основні риси, відрізняються універсальністю, вищою імперативністю і загальною значимістю, відповідають об'єктивній необхідності побудови й удосконалення певного суспільного ладу [2, с. 73]. А.Н. Чураков вказує: під правовим принципом необхідно розуміти керівні положення права, його основні засади, що виражають об'єктивні закономірності, тенденції і потреби суспільства, що визначають сутність усієї системи, галузі або інституту права і мають у силу їхнього правового закріплення загальнообов'язкове значення [3, с. 27]. О.В. Петришин, М.В. Цвік, В.Д. Ткаченко зауважують про те, що принципи – це загальні вимоги до суспільних відносин і їх учасників, а також вихідні керівні засади, відправні установлення, що виражають сутність права і впливають з ідей справедливості й свободи, а також визначають загальну спрямованість і найістотніші риси діючої правової системи. Принципи не формулюють конкретних прав і обов'язків і не завжди забезпечені конкретними законодавчими санкціями, однак від того, на яких принципах заснований правовий порядок, можна значною мірою судити про характер самої держави (демократична, тоталітарна тощо) [4, с. 193].

Таким чином, спираючись на викладене, принципи адміністративно-правового регулювання медичного обслуговування поліцейських варто розглядати, як систему закріплених та визначених законодавством, керівних, основоположних норм-ідей, які встановлюють базис правового регулювання суспільних відносин, які виникають в сфері діяльності закладів охорони здоров'я та інших уповноважених суб'єктів із медичного забезпечення поліцейських.

Проте, крім невизначеності поняття ще однією вагомою проблемою є відсутність у науці опції щодо структури принципів адміністративно-правового регулювання медичного обслуговування поліцейських. На наш погляд дана проблема викликана особливою складністю сфери медичного обслуговування поліцейських та її правовим регламентом. Внаслідок своєї багатоаспектності, її основу складають ідеї як загально правового змісту, так і принципи особливі, притаманні діяльності поліції в цілому, сектору охорони здоров'я держави, безпосередньо явищу правового регулювання, інституту соціального забезпечення тощо.

Наприклад, відповідно до Закону України «Про Національну поліцію» від 02.07.2015 №580-VIII діяльність вказаного органу будується на принципах: верховенства права, дотримання прав і свобод людини, законності, відкритості та прозорості, політичної нейтральності, взаємодії з населенням на засадах партнерства, безперервності. В положеннях Закону також пояснюється зміст кожного з наведених принципів. Так, верховенство права виражається в тому, що поліція у своїй діяльності керується принципом верховенства права, відповідно до якого людина, її права та свободи визнаються найвищими цінностями та визначають зміст і спрямованість діяльності держави. Законність передбачає те, що поліція діє виключно на підставі, у межах повноважень та у спосіб, що визначені Конституцією та законами України. Відкритість та прозорість – це принцип, відповідно до якого поліція забезпечує постійне інформування органів державної влади та органів місцевого самоврядування, а також громадськості про свою діяльність у сфері охорони та захисту прав і свобод людини, протидії злочинності, забезпечення публічної безпеки і порядку [5].

Якщо звернути окрему увагу на сферу охорони здоров'я, з якою медичне обслуговування поліцейських прямо пов'язано, то вона також базується на окремому колі принципів, до яких Законом України «Основи законодавства України про охорону здоров'я» від 19.11.1992 №2801-XII відносяться: визнання охорони здоров'я пріоритетним напрямом діяльності суспільства і держави, одним з головних чинників виживання та розвитку народу України; дотримання прав і свобод людини і громадянина в сфері охорони здоров'я та забезпечення пов'язаних з ними державних гарантій; гуманістична спрямованість, забезпечення пріоритету загальнолюдських цінностей над класовими, національними, груповими або індивідуальними інтересами, підвищений медико-соціальний захист найбільш вразливих верств населення; рівноправність громадян, демократизм і загальнодоступність медичної і реабілітаційної допомоги та інших послуг в сфері охорони здоров'я; відповідність завданням і рівню соціально-економічного та культурного розвитку суспільства, наукова обґрунтованість, матеріально-технічна і фінансова забезпеченість тощо [6].

По-іншому до розподілу принципів правового регулювання або права в цілому підходять науковців. Як правило, основоположні ідеї розподіляють на групи залежно від того, на яку сферу юридичних норм у системі права поширює свій вплив той чи інший принцип права, а саме: 1) загально-правові принципи права, тобто які поширюються на правову систему, всі галузі права (для сучасної української правової системи прикладом є принципи гуманності, законності тощо); 2) га-

лузеві принципи, тобто дія яких поширюється на правове регулювання у межах певної галузі права (наприклад, принцип свободи договору для цивільного права України чи принцип презумпції невинуватості для кримінального права України тощо); 3) міжгалузеві принципи, тобто які є основоположними ідеями для кількох галузей права (наприклад, принцип змагальності в Україні може розглядатись як міжгалузевий, оскільки має закріплення у цивільно-процесуальному, господарсько-процесуальному та кримінально-процесуальному праві України) [7].

Натомість, М.С. Кельман зауважує, що залежно від свого характеру принципи права поділяються на соціально-економічні, політичні, ідеологічні, релігійні, естетичні і спеціально-юридичні. Особливість останніх, на думку автор, полягає в тому, що вони відповідають на питання, як відображається в праві його соціальна основа, яка структура права і який характер правового регулювання суспільних відносин [8, с. 287].

Окремі класифікаційні групи принципів відносяться безпосередньо до питання адміністративно-правового регулювання. Розмірковуючи у контексті даної проблеми С.С. Алексєєв виділив: принципи організації та діяльності державного апарату, принципи демократії, принципи права, принципи правотворчості, принципи юридичної відповідальності, принципи правопорядку, рідше – принципи правового статусу особи [9]. О.Ф. Скакун до принципів адміністративно-правового регулювання відносить: пріоритет прав і свобод людини, єдність і поділ влади, верховенство права, законність, ієрархічність, організаційно-правову зв'язаність діяльності державних органів і посадових осіб, поєднання виборності і призначуваності, демократизм методів і стилю роботи, змінюваність, поєднання колегіальності та єдиноначальності, гласність і врахування громадської думки, професійну компетентність, економічність, програмування, науковість, право рівного доступу до державної служби [10].

На наш погляд, враховуючи запропоновану думку про те, що принципи адміністративно-правового регулювання медичного обслуговування поліцейських – це своєрідний концентрат основоположних ідей, органічно пов'язаних із різними юридичними сферами, їх класифікацію варто проводити основуючись на критерії загальної поширеності в праві, тобто, беручи до уваги перший, найбільш популярний класифікаційний підхід підтримуваний більшістю науковців. Враховуючи вкладене, в межах тематики проведеного дослідження слід виділити, загальноправову групу принципів, а також адміністративно-галузеві та спеціальні принципи адміністративно-правового регулювання медичного обслуговування поліцейських.

Так, загальноправові принципи – це вихідні ідеї, які притаманні не тільки досліджуваній проблематиці, але й всій правовій системі нашої держави в цілому. Тобто, вони стоять в основі побудови юридичного сектору країни, але в рамках адміністративно-правового регулювання медичного обслуговування поліцейських мають свій прояв. До загальноправових принципів в даному аспекті відноситься принцип верховенства права, пов'язаний із ним принцип законності, а також принцип дотримання прав і свобод людини і громадянина.

Необхідно зауважити, що верховенство права є одним з найголовніших принципів функціонування України, як демократичної держави, який до того ж закріплено у Конституції. В рамках адміністративно-правового регулювання медичного обслуговування поліцейських принцип верховенства права виражається в тому, що подібне регулювання реалізується тільки в межах права, на основі передбачених правом вимог та стандартів, а також за допомогою юридичних інститутів, методів, засобів та заходів правового та адміністративно-правового впливу.

Щодо принципу законності то, як вказує М.В. Цвік – це режим правомірної діяльності органів держави, який знаходить свій вияв у прийнятті правових законів і підзаконних нормативно-правових актів, а також у їх неухильному додержанні, точному і однаковому виконанні і правильному застосуванні всіма органами держави, посадовими особами, громадянами та їх об'єднаннями [11, с.388]. Законність несе в собі вимогу неухильного дотримання вимог та положень чинного законодавства України під час реалізації певної діяльності. В аспекті адміністративно-правового регулювання медичного обслуговування поліцейських, законність виражається у дотриманні суб'єктами медичного обслуговування поліцейських вимог законодавства та посадових інструкцій, а також неможливості виходити за визначені останніми рамки.

Останній принцип, який передбачає дотримання прав і свобод людини і громадянина пов'язано із статтею 3 Конституції де вказано, що людина, її життя і здоров'я, честь і гідність, недоторканність і безпека визнаються в Україні найвищою соціальною цінністю. Права і свободи людини та їх гарантії визначають зміст і спрямованість діяльності держави. Держава відповідає перед людиною за свою діяльність. Утвердження і забезпечення прав і свобод людини є головним обов'язком держави [12]. Відповідно до цього принципу, адміністративно-правове регулювання медичного обслуговування поліцейських не може здійснюватися із застосуванням методів або у спосіб, який передбачає порушення основних прав поліцейських, передусім, як людей та громадян України.

Наступну групу принципів складають вихідні адміністративно-галузеві ідеї регулювання медичного обслуговування поліцейських. Особливістю даних принципів є те, що вони існують у визначеному контексті виключно через адміністративно-правове «забарвлення» юридичного регулювання проблеми медичного обслуговування поліцейських. Крім того, на відміну від загальноправових принципів, адміністративно-галузеві формують базис саме адміністративного права, а не всього правового простору нашої держави. Так, на наш погляд, у межах адміністративно-правового регулювання медичного обслуговування поліцейських варто виділити наступні адміністративно-галузеві принципи, а саме:

1) принцип ієрархічності згідно з яким діяльність суб'єктів медичного обслуговування поліцейських відбувається за наявності чіткої відомчої вертикалі де одні органи формують засади медичного обслуговування, інші – приводять їх до дії;

2) принципи ефективності, дієвості та комплексності контролю за роботою спеціалізованих суб'єктів медичного обслуговування поліцейських – комплексна вихідна ідея, що формує основоположні закономірності внутрішньовідомчого, вертикального контролю в контексті роботи усіх уповноважених суб'єктів на забезпечення медичного обслуговування поліцейських в нашій державі;

3) принцип науковості та інноваційності – держава особі уповноважених суб'єктів медичного обслуговування поліцейських зобов'язана постійно визначати шляхи удосконалення юридично-управлінських механізмів регламентації цього питання, науково їх обґрунтувати та реалізовувати;

4) принцип законної компетентності – даний принцип передбачає обов'язкову реалізацію медичного обслуговування поліцейських виключно суб'єктам, які на це уповноважені положеннями офіційних нормативно-правових актів.

Останню групу принципів складають вихідні, основоположні засади, які притаманні безпосередньо сфері адміністративно-правового регулювання медичного обслуговування поліцейських. Іншими словами, катализатором виникнення та існування цих принципів є особлива, унікальна за своїми юридичними ознаками галузь суспільних відносин. Саме в цьому моменті на наш погляд, виражено «спеціальність» даної групи правових ідей. Так, якщо в більшості випадків принципи йдуть від суспільства, то спеціальні виникають з боку права в процесі його еволюції в цілому, а також розвитку механізмів правового регулювання. Так, до спеціальних принципів адміністративно-правового регулювання медичного обслуговування поліцейських варто віднести:

1) принцип інтеграції – медичне обслуговування поліцейських входить до загальної системи медичного обслуговування громадян та забезпечує

можливість працівників НПУ отримувати медичні послуги в усіх закладах охорони здоров'я у тому числі тих, що відносяться до сфери відання МВС;

2) принцип специфікації – медичне обслуговування поліцейських включає в себе діяльність медичних установ, які спеціалізуються на лікуванні саме представників правоохоронних органів, як осіб, котрі входять в групу ризику внаслідок виконання особливих завдань, пов'язаних із можливістю виникнення серйозних фізіологічних та психологічних порушень;

3) принцип координації – даний принцип передбачає наявність спеціальної управлінської ланки в системі МВС, яка забезпечує належні умови для ефективної реалізації поліцейськими своїх прав в галузі медичного обслуговування, а також діяльність закладів, які відповідають за реалізацію даного права.

Висновки. Отже, саме так виглядає система принципів адміністративно-правового регулювання медичного обслуговування поліцейських. На наш погляд, дані вихідні ідеї найбільш повно, вірно та логічно, відображають основу та зміст впливу права крізь адміністративні норми на суспільні відносини, які виникають під час реалізації поліцейськими можливості медичного обслуговування, як однієї з найважливіших гарантій соціального забезпечення.

Нажаль, на сьогоднішній день законодавство не закріплює в своїх положеннях наведені вище принципи та загалом не містить будь-яких посилань на дану категорію. Переконані, що виправлення цього негативного аспекту дозволить удосконалити, у першу чергу, нормативно-правову складову регулювання медичного обслуговування поліцейських. Саме тому, спираючись на виділені аспекти, на нашу думку, правильним стане включення у відповідні розділи Закону України «Про національну поліцію» від 02.07.2015 № 580-VII положень, в яких буде перелічено вищевказані принципи адміністративно-правового регулювання медичного обслуговування поліцейських, а також розкрито зміст кожного з них.

Література

1. Подорожній Є.Ю. Особливості юридичної відповідальності у трудовому праві України : дисертація. Харків : Харківський національний університет внутрішніх справ. 2016. 426 с.
2. Ковалев Д. А. Конституционный принцип: его понятие, реальность и фиктивность. *Журнал российского права*. 1997. № 9. С. 73–78.
3. Черданцев А.Ф. Специфика правового отражения. *Правоведение*. 1973. № 2. С. 102–109.
4. Загальна теорія держави і права: [Підручник для студентів юридичних спеціальностей вищих навчальних закладів] / М. В. Цвік, В. Д. Ткаченко, Л. Л. Богачова та ін.; За ред. М. В. Цвіка, В. Д. Ткаченка, О. В. Петришина. Харків : Право, 2002. 432 с.

5. Про Національну поліцію: закон від 02.07.2015 № 580-VII. Відомості Верховної Ради України. 2015. № 40-41. ст. 379.

6. Основи законодавства України про охорону здоров'я: закон від 19.11.1992 № 2801-XII. *Відомості Верховної Ради України*. 1993. № 4. ст. 19.

7. Машков А. Д. Теорія держави і права : підручник. Київ : ВД «Дакор», 2016. 492 с.

8. Кельман М.С., Мурашин О.Г., Хома Н.М. Загальна теорія держави і права : підруч. Львів: «Новий Світ 2000», 2004. 584 с.

9. Алексеев С. С. Общая теория права : в 2 т. М. : Юрид. лит., 1981. Т. 1.

10. Загуменна Ю.О. Органи внутрішніх справ як суб'єкти реалізації правоохоронної функції держави : монографія. Харків. 2012. 251 с.

11. Загальна теорія держави і права: [Підручник для студентів юридичних спеціальностей вищих навчальних закладів] / М. В. Цвік, В. Д. Ткаченко, Л. Л. Богачова та ін.; За ред. М. В. Цвіка, В. Д. Ткаченка, О. В. Петришина. Харків : Право, 2002. 432 с.

12. Конституція України: закон від 28.06.1996 № 254у/96-ВР. *Офіційний вісник України*. 2010. № 72/1. ст. 2598.

Анотація

Смик А. С. До характеристики принципів адміністративно-правового регулювання медичного обслуговування поліцейських. – Стаття.

У статті проаналізовано зміст та значення категорії «принцип», на основі чого виділено сутність принципів адміністративно-правового регулювання медичного обслуговування поліцейських. Окреслено доктринальні та законодавчі підходи щодо класифікації та переліку вказаних принципів. Сформовано авторську позицію про склад та видові групи принципів адміністративно-правового регулювання медичного обслуговування співробітників органів Національної поліції України.

У межах адміністративно-правового регулювання медичного обслуговування поліцейських автором виділено такі адміністративно-галузеві принципи: принцип ієрархічності, принципи ефективності, дієвості та комплексності контролю за роботою спеціалізованих суб'єктів медичного обслуговування поліцейських, принцип науковості та інноваційності, принцип законної компетентності.

Також у статті розглянуто спеціальні принципи адміністративно-правового регулювання медичного обслуговування поліцейських: принцип інтеграції, принцип специфікації, принцип координації.

Зроблено висновок про доцільність включення у відповідні розділи Закону України «Про національну поліцію» від 02.07.2015 №580-VII положень, в яких буде перелічено вищевказані принципи адміністративно-правового регулювання медичного обслуговування поліцейських.

Ключові слова: медичне обслуговування, Національна поліція, принципи права, принципи адміністративно-правового регулювання.

Summary

Smyk A. S. To characterize the principles of administrative and legal regulation of medical care for police officers. – Article.

The article analyzes the content and meaning of the category "principle", based on which the essence of the principles of administrative and legal regulation of medical care for police officers. Doctrinal and legislative approaches to the classification and list of these principles

are outlined. The author's position on the composition and species groups of the principles of administrative and legal regulation of medical care for employees of the National Police of Ukraine has been formed.

Within the administrative and legal regulation of police care, the author identifies the following administrative and sectoral principles: the principle of hierarchy, the principles of efficiency, effectiveness and comprehensive control over the work of specialized police officers, the principle of science and innovation, the principle of legal competence.

The article also considers special principles of administrative and legal regulation of medical care for police officers: the principle of integration, the principle of specification, the principle of coordination.

The conclusion is made on the expediency of including in the relevant sections of the Law of Ukraine "On National Police" from 02.07.2015 №580-VII provisions, which will list the above principles of administrative and legal regulation of medical care for police officers.

Key words: medical care, National Police, principles of law, principles of administrative and legal regulation.